

El cobert d'una masia de Casserres, encara per reconstruir. El foc només en va deixar dempeus l'estructura.

Què hi fa una bala de palla, enmig d'un bosc?

El 4 de juliol de 1994 es van declarar més de cent incendis forestals des de l'Alt Empordà fins a la Vall d'Albaida. En menys d'una setmana van morir 17 persones i van cremar més de cent mil hectàrees de bosc i matolls. Al Berguedà –la comarca més afectada– la petjada natural de l'incendi es fa molt evident: els boscos de pi frondosos hi han desaparegut, i ara el bosc esquifit hi conviu amb els camps de conreu. I la por i els records dels afectats perduren.

“**V**am viatjar a l'infern en només unes hores. L'incendi, originat per la caiguda d'espurnes d'una línia elèctrica, va començar a Gargallà (Berguedà) a quarts d'una del migdia del 4 de juliol, i a les cinc el foc ja havia arribat a Casserres. Havia travessat coberts, granges i horts, i molta gent va passar de tenir menjar i bestiar per un any a no tenir absolutament res per sopar aquella nit”. Des de la masia Can Fígols, l'aleshores alcalde de Montmajor, Miquel Boixadera, rel·lu, detalladament, els dos dies de 1994 que van devorar el cor de Catalunya. El Berguedà i el Bages es convertiren en les comarques més afectades per l'onada d'incendis, amb 45.000 hectàrees cremades i cinc persones mortes. “El còctel era explosiu: 40 graus, un fort vent, manca de dipòsits d'aigua i un manteniment deficient de xarxa elèctrica, sumat a l'allau d'incendis previs en més punts del país, que havien col·lapsat els sistemes d'emergència dels bombers i els

L'any de les flames

El 1994 es van declarar 2.200 incendis al Principat (1.217), el País Valencià (751), les Illes Balears (143) i la Catalunya Nord (103), que van cremar 218.000 hectàrees, la meitat de les quals de boscos i matolls. Més enllà de les pèrdues materials, que van superar els 75.000 milions de pessetes, en menys d'una setmana, al juliol, van morir 17 persones. Un estiu ressec, un vent de ponent incontrolable, uns boscos bruts i abandonats, unes línies elèctriques poc cuidades i, en alguns casos, la mala fe i la imprudència humana, van desencadenar aquest drama. Mallorca, Eivissa, Montserrat, València, Tarragona, Gabà, Mont-Roig del Camp, Vandellòs, Collserola, Collbató, Requeña, la Vall d'Albaida... La llista de municipis i paratges naturals afectats per les flames aquell any supera el centenar.

Al Principat la gestió dels incendis va ser durament qüestionada per l'oposició, fins al punt que al parlament es va celebrar un ple monogràfic extraordinari. CiU, amb majoria absoluta, va aprovar una resolució amb els vots en contra de tota la cambra, en què felicitava el govern per l'actuació en els incendis. Finalment, la Generalitat es va comprometre a redactar plans d'emergència comarcal i municipal i l'obligatorietat que els propietaris que fessin tales d'arbres havien de retirar del bosc les restes no comercialitzables. Al País Valencià es va elaborar un nou pla de prevenció i extinció de focs forestals per al 1995 que suposava un increment del 36,2% respecte al pressupost del 1994.

ADF", durant aquelles hores, la desena de pobles afectats del Berguedà van veure com es cremava bona part de la seva superfície forestal, més de dues-centes masies quedaven danyades estructuralment i no es podia salvar bona part del bestiar i els conreus.

Miquel Boixadera, ex-alcaldede Montmajor, creu que caldrà més d'un segle per a tornar a tenir uns boscos similars als d'abans de 1994.

La tasca de voluntaris i veïns dels pobles va evitar una tragèdia més salvatge. Però el foc ja havia deixat una petjada "que trigarà ben bé un segle a desaparèixer, i el que es trobin les generacions futures no serà ben bé el que teníem abans de 1994", remarca Miquel Boixadera. A pocs metres de la seva masia, el paisatge és radicalment diferent. "Aquí davant hi havia un gran bosc, ara hi ha alguns arbres petits. I és clar, ni un bolet. I no crec pas que aquí n'hi tornin a haver mai més, perquè no tindrem pins. Ja sabeu que el Berguedà ha estat sempre terra de bolets, però el foc també va intentar prendre'ns aquest honor", rebla.

De bosc a conreu. I és que els boscos frondosos de pins que caracteritzaven la Catalunya central són ara boscos més aviat esquistats, en què han sobreviscut roures i alzines, però ben pocs pins. "El foc és enemic dels pins", sentència en Ramon Bernades, veí de Casserres i treballador de l'ajuntament. Va ser el municipi més castigat pel foc. En aquesta població de poc més d'un miler d'habitants es va cremar el 95% de la superfície forestal, van morir 2.200 caps de bestiar i es van cremar un centenar de cases fora del nucli urbà. En Ramon és fill de Casserres. Ens acompanya fins als voltants de la masia que el va veure créixer, a pocs quilòmetres del nucli urbà. "De menut anava a escola caminant o en bicicleta, havíem de travessar per un camí molt estret entre grans pins, hi havia un bosc impressionant. I mireu ara,

des d'aquí veig el poble". Certament, l'incendi de 1994 ha redissenyat completament el paisatge. On hi havia un bosc immens, ara hom s'hi pot trobar conreus i bales de palla. I una carretera no asfaltada que permet circular còmodament per aquell camí estret que en Ramon feia en bicicleta fa unes dècades per arribar a Casserres. "Abans era impossible veure el poble des d'aquí; de fet, no es veia absolutament res. Ara el paisatge ha canviat, t'hi acostumes, però no oblides què va passar".

Tornant al nucli urbà, en Ramon ens assenyala la masia on van morir dos avis el dia dels incendis. No van voler abandonar la casa malgrat les instruccions de la policia i els bombers. Van quedar atrapats pel foc. D'altres veïns del poble també van intentar salvar la casa ruixant-la amb mànegues i van tenir més sort. Cada masia, cada ingredient del paisatge, té una petita història relacionada amb el foc. Més encara en un poble tan menut, on tothom es coneix. I és precisament per aquesta proximitat que la solidaritat entre els veïns es va posar en marxa des que a quarts d'una del migdia del 4 de juliol algú va veure fum negre en direcció a Montmajor. Al poble tothom és conscient que la tragèdia hauria estat més gran si cadascú hagués procurat només per les seves propietats. Però també hi va haver qui no va acabar de jugar net. Com el ric del poble, que després que tots els veïns s'aboquessin a salvar part dels seus terrenys, propers al nucli urbà, va reclamar a l'ajuntament una factura

L'associació Berguedà Verd i la Diputació de Barcelona han començat a replantar arbres a les zones afectades. Les condicions de sequera dels darrers anys han dificultat la reforestació.

d'un milió de pessetes en concepte dels entrepens i begudes que havia donat als veïns mentre van durar les tasques d'extinció dels incendis en els dominis de la seva propietat.

Després de l'incendi. Gairebé dues dècades després del gran incendi de 1994, els afectats encara hi pensen. I el record del que va passar els ha fet més prudents. En Miquel Boixadera, ara dedicat a la seva granja i a la petita propietat forestal que posseeix, reconeix que “tothom és molt més curós i les mesures de seguretat són més contundents que aleshores, precisament per aquesta por que tenim tots que ens torni a passar”. Però té clar que “si es tornen a repetir les condicions d'aquell dia, de fort vent, i temperatures de més de 40 graus, si no actuem des del primer moment, la tragèdia serà inevitable. El foc és un fet inherent a la natura, i no sempre es pot evitar”, rebla. Per això en Miquel no és especialment crític amb l'administració, i defensa que “és comprensible que els bombers no arribessin fins l'endemà, perquè abans s'havien declarat incendis a Montserrat i altres punts, no podien pas ser a tot arreu alhora”. En el cas de Montmajor, tant el president Jordi Pujol com el conseller d'Interior, hi van fer una

visita la mateixa nit que havien començat els incendis.

A Casserres i d'altres municipis del voltant, però, les autoritats no s'hi van passejar. Però ningú no va quedar descontent. El rebombori per la gestió es va viure més intensament al Parlament de Catalunya, on l'oposició en bloc va criticar la manca de coordinació i de mitjans de la Generalitat. L'actual alcalde de Casserres, Josep Colillas, aleshores tenia trenta anys i va participar en les tasques d'extinció. “Va quedar pràcticament tot arrasat. El dia de l'incendi la gent anava tant de bòlit que no se n'adonava, però els dies posteriors vam quedar destrossats, desmoralitzats. Et movies i només veies pedres cremades, tot estava negre. Ens va caure el món a sobre”. Però l'administració va donar moltes ajudes al poble. “Es van reconstruir moltes cases, en algunes àrees de seguida va començar la replantació i es van treure la fusta cremada. Es va fer una mica la vista grossa per part de l'administració, i molts es van poder fer cases noves i millors. Per exemple, gent que tenia un tractor abandonat, va cobrar com si fos pràcticament nou. A alguns els va anar bé...”, reconeix Colillas. Però el que no han esborrat els diners és la por que van tenir. L'actual alcalde, que ara

mira de tirar endavant una estació per a helicòpters a l'embassament de Sant Pau, sap que “el poble està hipersensibilitzat amb el foc, tothom se'n recorda, i ara que hi ha sequera, els records afloren amb més força”.

En aquest municipi, però, impera un cert optimisme que no es fa tan evident en altres pobles de la zona. Després de l'incendi, tothom pensava que mai més no tindrien bosc o que no es collirien bolets, “però de mica en mica anem recuperant la vegetació, els arbres comencen el seu renaixement, la gent ha pogut rehabilitar les cases i fins i tot tirar endavant negocis de turisme rural; tot plegat ens fa ser una mica optimistes”, assegura en Josep Colillas.

Recórrer el Berguedà provoca alguns impactes visuals per a qui sap que és terra cremada. Catalunya és, encara, el país de la UE amb més massa forestal, per això sobta tant topar-se amb una imatge, preciosa, val a dir-ho, de camps de conreu presidits per bales de palla gegants, envoltats d'uns boscos de roures, alzines i algun pi supervivent. Un contrast que no acaba d'encaixar en els esquemes de la natura, però que, malgrat tot, apaivaga amb la seva bellesa la tragèdia del foc.

Gemma Aguilera